

SAVDO SHARTNOMALARINING O'ZBEKISTON IQTISODIY RIVOJLANISHIGA TA'SIRI

Toshpulatova Malika Ulug'bek qizi

Makroiqtisodiy va hududiy tadqiqotlar instituti

ORCID: 0009-0001-1382-7854

malikatoshpulatova8@gmail.com

Annotatsiya. Ushbu tadqiqotda ko'p tomonlama va mintaqaviy savdo shartnomalarining O'zbekiston iqtisodiy rivojlanishidagi o'rni va zarurati, savdo shartnomalarining afzalliklari ko'rsatilgan. Shuningdek, maqolada asosiy hamkor davlatlar bilan tovar va xizmatlar eksporti aks ettirilgan. Tadqiqot jarayonida MDH davlatlari, Yevroosiyo iqtisodiy ittifoqi (YeOII) va boshqa xorijiy davlatlar (JST a'zolari) bilan olib borgan tashqi savdo aylanmasi tahlil qilingan.

Kalit so'zlar: savdo shartnomalari, O'zbekiston, JST, YeOII, eksport, xalqaro savdo, tashqi savdo aylanmasi.

ВЛИЯНИЕ ТОРГОВЫХ СОГЛАШЕНИЙ НА ЭКОНОМИЧЕСКОЕ РАЗВИТИЕ УЗБЕКИСТАНА

Тошпулатова Малика Улугбек кызы

Институт макроэкономических и региональных исследований

Аннотация. Данное исследование показывает роль и необходимость многосторонних и региональных торговых соглашений в экономическом развитии Узбекистана, а также преимущества торговых соглашений. Также в статье отражен экспорт товаров и услуг с основными странами-партнерами. В ходе исследования был проанализирован внешнеторговый оборот со странами СНГ, Евразийским экономическим союзом (ЕАЭС) и другими зарубежными странами (членами ВТО)

Ключевые слова: Торговые соглашения, Узбекистан, ВТО, ЕАЭС, экспорт, международная торговля, внешнеторговый оборот.

THE IMPACT OF TRADE AGREEMENTS ON THE ECONOMIC DEVELOPMENT OF UZBEKISTAN

Toshpulatova Malika Ulugbek kizi

Institute of Macroeconomic and Regional Studies

Abstract. This study shows the role and necessity of multilateral and regional trade agreements in the economic development of Uzbekistan, the advantages of trade agreements. The article also reflects the export of goods and services with the main partner countries. During the research process, the turnover of foreign trade with the CIS countries, the Eurasian Economic Union (EAEU) and other foreign countries (WTO members) was analyzed.

Key words: Trade agreements, Uzbekistan, WTO, EAEU, export, international trade, foreign trade turnover.

Kirish.

Bugungi o'zaro bog'langan global iqtisodiyotda savdo mamlakatlarning iqtisodiy rivojlanishi va o'sishida muhim rol o'ynaydi. Savdo shartnomasining maqsadi savdoni liberallashtirish bo'lsa-da, amaldagi qoidalar ichki va xalqaro siyosiy voqealardan kelib chiqqan holda shakllanadi. Davlatlar uchun savdo shartnomalariga a'zo bo'lishning bir qator afzalliklari mavjuddir. Savdo kelishuvlari ko'pincha a'zo mamlakatlar o'rtasidagi savdo uchun tariflar va boshqa to'siqlarni kamaytirishi yoki yo'q qilishi mumkin. Bu iqtisodiy o'sishni rag'batlantirish va eksportni oshirishi mumkin bo'lgan tovarlar va xizmatlar uchun kengroq bozorlarga kirishni ochib beradi. Shuningdek, savdo shartnomalari ko'pincha intellektual mulk huquqlarini himoya qilish, shartnomalar bajarilishini ta'minlash va me'yoriy hujjatlarning shaffofligini ta'minlash kabi biznes muhitini yaxshilaydigan qoidalarni o'z ichiga oladi. Bu omillar xorijiy investitsiyalarni jalb qilishi va mahalliy biznes uchun qulay muhit yaratishi mumkin. O'zaro savdo shartnomalarida ishtirok etayotgan davlatlar diplomatik aloqalarni mustahkamlashi va siyosiy barqarorlikni ta'minlashi mumkin. A'zolik orqali ishlab chiqarishda mavjud bo'lmagan muhim resurslar, yangi texnika-texnologiyalar va nou-xauga kirishni ta'minlaydi. Bu sanoat rivojlanishi va texnologik taraqqiyotni qo'llab-quvvatlashi mumkin. Savdo kelishuvlari ko'pincha mintaqaviy integratsiya va hamkorlikni rag'batlantiradi, bu esa infratuzilmani rivojlantirish, madaniy almashinuv va xavfsizlik hamda atrof-muhitni muhofaza qilish kabi sohalarda birgalikdagi sa'y-harakatlar kabi kengroq manfaatlarga olib kelishi mumkin. Savdo shartnomalarida ishtirok etish orqali davlatlar global savdo qoidalari va standartlarini shakllantirishda o'z ovozigacha ega bo'lishlari mumkin. Bu ularga o'z manfaatlarini himoya qilish va xalqaro savdo qoidalari adolatli va o'z iqtisodiyotlari uchun foydali bo'lishini ta'minlash imkonini beradi. Binobarin, ushbu kelishuvlarga a'zolik dunyo mamlakatlari tomonidan yuqori baholanadi.

Adabiyotlar sharhi.

Krugmanning (1991) fikriga ko'ra, "Mintaqaviy erkin savdo tuzilmalarisiz dunyo yaxshiroq bo'lishi dargumon". Biroq Bergsten (1991) Krugmanni yuqoridagi fikriga qo'shilmaydi. Uning fikricha, "Agar ular asosan samarali ko'p tomonlama savdo tizimiga alternativa sifatida ko'rilsa, mintaqaviy savdo tuzilmalari amalda kamroq talab qilinadi. Shuningdek, "Mintaqaviy savdo bitimlari savdoni ichki ishlab chiqarish salohiyatini oshirish, institutlarni takomillashtirish, standartlarni uyg'unlashtirishni rag'batlantirish, ichki bozorga texnik nou-xauni joriy etish va kerakli bozorlarga imtiyozli kirishni oshirish imkonini beradigan tarzda tuziladi" deb fikr bildiradi DiCaprio, Paulino va Sokolova (2017).

Odatda, JSTga a'zo bo'lish - ko'p qirralilikning boshlang'ich nuqtasi yangi bozorga kirish tufayli yanada muhimroq miqyosdagi iqtisodlarga imkon berish orqali rivojlanayotgan mamlakatlarda iqtisodiy o'sishni oshiradi. JSTga a'zo bo'lish uchun zarur bo'lgan islohotlarni amalga oshirayotgan mamlakatlar jarayon tugallangandan so'ng boshqalarga qaraganda 2,5% ga tezroq o'sadi. Qolaversa, bu mamlakatlar so'nggi yigirma yil ichida o'rtacha jahon ko'rsatkichidan 20 foizga tezroq o'sgan - deydi Tang, va Wei (2009). Bundan tashqari, rivojlanayotgan mamlakatlar xalqaro biznes hamjamiyat tomonidan tan olingan "tasdiqlash muhri" sifatida JST a'zolidan foydalangan holda ko'proq to'g'ridan-to'g'ri xorijiy investitsiyalar (TTXI) ga murojaat qilmoqdalar (Evenett va Primo Braga, 2005). Uinters ma'lumotlariga ko'ra, JSTga a'zo bo'lishdan kelib chiqqan savdo islohotlari resurslarni taqsimlashda samaradorlikni vasvasaga soladi, uzoq muddatli o'sishni rag'batlantiradi va yanada aniq hamda bashorat qilinadigan siyosatga ega bo'lgan raqobatbardosh bozorlarni yaratadi. JSTga a'zo bo'lish davlatga iqtisodiyotni isloh qilishga yordam beradi (Staiger va Tabellini, 1999). Campos (2004) ta'lidlashicha, tez-tez islohot qilish uchun kurashayotgan rivojlanayotgan mamlakat JST majburiyatlarini o'z iqtisodiyotini diversifikatsiya qilish va liberallashtirish imkoniyati sifatida qabul qilishi mumkin.

Thompson (2011) o'zining xalqaro iqtisodiyot publikatsiyasida "Erkin savdolar mamlakatga ishlab chiqarishni yanada samarali tashkil etish va iste'molchilarga har bir mahsulotni ko'proq iste'mol qilish potensialini taqdim etish imkoniyatini beradi" deydi. JSTga a'zo bo'lish importning yuqori o'sish sur'atlari bilan ham bog'liq. Natijada rivojlanayotgan mamlakatlar savdosining jahon savdosidagi ulushi 1990-yillar o'rtalarida 10 foizni tashkil etgan bo'lsa, bugungi kunda bu ko'rsatkich 30 foizdan oshgan. JSTga a'zo bo'lish bilan bog'liq bo'lgan mamlakatlarga xorijiy investitsiyalarning keskin o'zgargani haqida ham dalillar mavjud – bu eksport va importga nisbatan kuzatilganidan ham keskinroq deydi Saroj Kumar (2015) Uchinchi Xitoy raundida.

Tadqiqot metodologiyasi.

Mazkur ilmiy maqolada O'zbekistonning ko'p tomonlama va mintaqaviy savdo shartnomalariga a'zo bo'lishi davlat iqtisodiyoti uchun zarurligi tizimli qiyosiy tahlil va tizimli yondashuv, ekspert va taqqoslama tahlil, analiz-sintez va boshqa zamonaviy usullardan foydalangan holda tadbiq etilgan.

Tahlil va natijalar muhokamasi.

O'zbekistonning iqtisodiy rivojlanishi uning jahon iqtisodiyotiga integratsiyalashuvi bilan uzviy bog'liq. Markaziy Osiyodagi dengizga chiqish imkoni bo'lmagan davlat sifatida O'zbekiston xalqaro savdo hamkorlari bilan faol hamkorlik qilishni talab qiladigan geografik cheklovlarga duch kelmoqda. Ko'p tomonlama va mintaqaviy savdo kelishuvlari O'zbekistonga geografik izolyatsiyani yengish, bozorga chiqish imkoniyatlarini kengaytirish va global savdo tarmoqlariga kirish uchun yo'llarni taklif etadi.

Savdo to'siqlarini kamaytirish va davlatlar o'rtasidagi hamkorlik uchun asos yaratish orqali xalqaro savdoni osonlashtiradigan va rag'batlantiradigan muhim mexanizm bu ko'p tomonlama va mintaqaviy savdo bitimlaridir. Bu kabi kelishuvlar O'zbekiston kabi rivojlanayotgan mamlakatlar uchun muhim, chunki ular bozorga kirishni kengaytirish va xorijiy investitsiyalarni jalb qilish imkoniyatlarini beradi. Shuningdek, savdo shartnomalari mintaqada ixtisoslashuv va mehnat taqsimotini rag'batlantirish orqali iqtisodiyotni diversifikatsiya qilish va sanoatni rivojlantirish uchun katalizator bo'lib xizmat qiladi. Ko'p tomonlama va mintaqaviy savdo shartnomalarida ishtirok etish O'zbekiston iqtisodiyoti uchun qator afzalliklar beradi:

1. Bozorga kirish;
2. Savdoni diversifikatsiya qilish;
3. Iqtisodiy o'sish;
4. To'g'ridan-to'g'ri xorijiy investitsiyalarni jalb qilish;
5. Kengaytirilgan mintaqaviy integratsiya;
6. Bilimlarni uzatish va salohiyatni oshirish.

O'zbekiston ushbu kelishuvlarda faol ishtirok etish orqali xalqaro savdoning afzalliklaridan foydalanishi va xorijiy sarmoyalarni jalb qilishi, uning iqtisodiy rivojlanishiga hissa qo'shishi mumkin.

O'zbekiston iqtisodiyotida ko'p tomonlama va mintaqaviy savdo shartnomalarining ahamiyatini quyidagi asosiy jihatlar bilan ko'rsatish mumkin:

Birinchidan, savdo bitimlari O'zbekistonning eksport raqobatbardoshligini oshirish uchun zamin yaratadi. Ushbu shartnomalar tariflar va boshqa savdo to'siqlarini bartaraf etish yoki kamaytirish orqali O'zbekistonga o'z tovar va xizmatlarini jahon bozorida raqobatbardosh narxlarda taklif etish imkonini beradi.

Ikkinchidan, savdo bitimlari O'zbekistonga to'g'ridan-to'g'ri xorijiy investitsiyalar oqimini rag'batlantiradi. Ushbu kelishuvlar barqaror va bashorat qilinadigan ishbilarmonlik muhitini ta'minlash orqali xorijiy investorlarga ishonch uyg'otadi va ularni O'zbekiston iqtisodiyotiga sarmoya kiritishga undaydi.

Uchinchidan, savdo bitimlari O'zbekistonda iqtisodiy diversifikatsiyani rivojlantirishga yordam beradi. Ushbu shartnomalar yangi bozorlarga chiqishni osonlashtirish va ixtisoslashuvni rag'batlantirish orqali O'zbekistonni o'z tarmoqlarini diversifikatsiya qilishga va qishloq xo'jaligi kabi an'anaviy tarmoqlardan tashqariga chiqishga undaydi.

Shuningdek, savdo shartnomalari mamlakatlar o'rtasida texnologiya va bilimlarni uzatishni ham osonlashtiradi. Texnologiyalar va bilimlarning bunday uzatilishi O'zbekiston sanoatining rivojlanishi va o'sishiga hamda uning jahon bozorida raqobatbardoshligini oshirishga yordam beradi.

O'zbekiston iqtisodiyotida ko'p tomonlama va mintaqaviy savdo shartnomalarining o'rni va ahamiyatini tushuntirish uchun bir nechta asosiy fikrlarni ajratib ko'rsatish mumkin:

1-rasm. Savdo shartnomalarining afzaliklari

O'zbekistonning iqtisodiy rivojlanishi uning jahon iqtisodiyotiga integratsiyalashuvi bilan uzviy bog'liq. Markaziy Osiyodagi dengizga chiqish imkoni bo'lmagan davlat sifatida O'zbekiston xalqaro savdo hamkorlari bilan faol hamkorlik qilishni talab qiladigan geografik cheklovlarga duch kelmoqda. Ko'p tomonlama va mintaqaviy savdo kelishuvlari O'zbekistonga geografik izolyatsiyani yengish, bozorga chiqish imkoniyatlarini kengaytirish va global savdo tarmoqlariga kirish uchun yo'llarni taklif etadi.

Tarixan O'zbekiston iqtisodiyoti Mustaqil Davlatlar Hamdo'stligi (MDH) doirasidagi an'anaviy savdo hamkorlariga katta darajada tayanib kelgan. Ushbu hamkorliklar muhimligicha qolsa-da, savdo sheriklari va bozorlarini diversifikatsiya qilish cheklangan miqdordagi mamlakatlarga qaramlik bilan bog'liq xavflarni yumshatish uchun zarurdir. Ko'p tomonlama va mintaqaviy savdo kelishuvlarida ishtirok etish O'zbekistonga eksport bozorlarini diversifikatsiya qilish imkoniyatini beradi. Savdo kelishuvlari orqali yangi bozorlarga chiqish orqali O'zbekiston eksport bazasini kengaytirishi, raqobatbardoshligini oshirishi va yagona bozorga tayanish bilan bog'liq risklarni yumshatishi mumkin.

Hozirgi kunda O'zbekistonning eksport faoliyatidagi asosiy 10 ta hamkorlari (Turkmaniston davlatidan tashqari) JSTning a'zosi hisoblanadi.

1-jadval

O'zbekiston Respublikasining asosiy hamkorlar kesimida tovar va xizmatlar eksporti, mln.AQSH.doll⁸³

Hududlar	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Rossiya Federatsiyasi	2 019,2	2 117,3	2 531,9	1 485,8	2 088,2	3 099,1
Xitoy	2 025,5	2 875,4	2 528,7	1 937,1	2 529,1	2 511,2
Turkiya	877,8	944,8	1 217,6	1 019,0	1 692,4	1 512,1
Qozog'iston	1 057,6	1 352,2	1 393,0	908,4	1 178,4	1 393,1
Qirg'iziston	178,3	269,7	669,6	760,5	792,0	978,4
Afg'oniston	615,6	602,5	617,0	776,7	667,5	750,7
Turkmaniston	69,9	59,5	144,3	126,1	191,9	195,2
Germaniya	32,5	53,7	62,2	67,6	72,2	91,4
Fransiya	148,9	196,3	214,7	89,7	21,3	70,8
Koreya Respublikasi	143,3	108,7	102,9	51,3	57,7	42,8
Jami eksport hajmi	7 168,6	8 579,9	9 482,0	7 222,2	9 290,7	10 644,8
Umumiy eksport hajmi	12 553,7	13 990,7	17 458,7	15 102,3	16 662,8	19 293,7
Umumiyga nisbatan ulushi	57,10 %	61,33 %	54,31 %	47,82 %	55,76 %	55,17 %

Yuqoridagi jadvaldan ko'rishimiz mumkinki, tovar va xizmatlar eksporti jami eksport hajmining 50 % i dan ko'prog'i 10 ta davlat xissasiga to'g'ri kelmoqda. Ular jami eksport hajmining 2017-yildagi ulushi 57,10% ni tashkil qilgan bo'lsa, 2022-yilga kelib 55,17% ni tashkil qilgan. Rossiya, Turkiya, Turkmaniston davlatlariga eksport hajmi yildan yilga sezilarli oshgan, 2022-yildagi eksport hajmini 2017-yilga nisbatan solishtirsak, qariyb 50 % dan ko'proq o'sganini ko'rish mumkin.

**O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI TASHQI SAVDO AYLANMASIDA
ENG YUQORI ULUSHGA EGA BO'LGAN DAVLATLAR
(2023- yil yanvar-dekabr, mln. AQSH dollari)**

<p>XXR</p> <p>TSA – 13 722,0</p> <p>Eksport: 2 461,8 Import: 11 260,1</p> <p> 21,9 %</p>	<p>Rossiya</p> <p>TSA – 9 883,8</p> <p>Eksport: 3 307,6 Import: 6 576,1</p> <p> 15,8 %</p>	<p>Qozog'iston</p> <p>TSA – 4 398,9</p> <p>Eksport: 1 372,5 Import: 3 026,4</p> <p> 7,0 %</p>	<p>Turkiya</p> <p>TSA – 3 099,7</p> <p>Eksport: 1 248,5 Import: 1 851,2</p> <p> 5,0 %</p>	<p>Koreya Respublikasi</p> <p>TSA – 2 343,2</p> <p>Eksport: 40,4 Import: 2 302,9</p> <p> 3,7 %</p>
<p>Turkmaniston</p> <p>TSA – 1 094,4</p> <p>Eksport: 171,2 Import: 923,2</p> <p> 1,7 %</p>	<p>Germaniya</p> <p>TSA – 1 054,2</p> <p>Eksport: 75,8 Import: 978,4</p> <p> 1,7 %</p>	<p>Fransiya</p> <p>TSA – 984,7</p> <p>Eksport: 392,1 Import: 592,6</p> <p> 1,6 %</p>	<p>Qirg'iz Respublikasi</p> <p>TSA – 953,4</p> <p>Eksport: 631,5 Import: 321,9</p> <p> 1,5 %</p>	<p>Afg'oniston</p> <p>TSA – 867,0</p> <p>Eksport: 856,7 Import: 10,3</p> <p> 1,4 %</p>

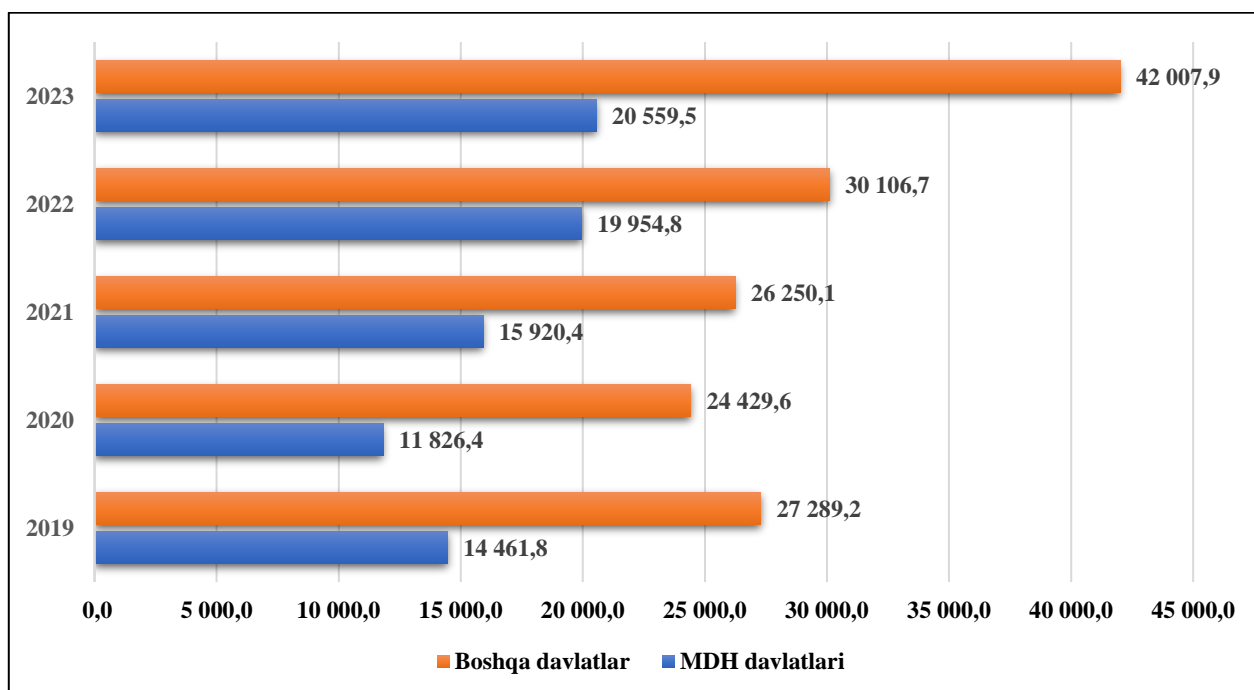
⁸³ O'zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo'mitasining ma'lumotlari asosida muallif tomonidan shakllantirilgan.

Biroq, so'nggi yillarda Koreya Respublikasi hamda Fransiya davlatlariga tovar va xizmatlar eksporti sezilarli pasaygan. Shuningdek, so'nggi yillarda mamlakatimiz eksport geografiyasi hamda asosiy hamkor mamlakatlar hisoblangan JST tarkibiga kiruvchi davlatlar bilan tashqi savdo munosabatlari ko'lamini yanada kengaytirishga qaratilgan faol choralar ko'rilmogda. Agarda O'zbekiston JSTga a'zo bo'lsa, eksport bozori yanada kengayishi mumkin hamda amaldagi hamkorlar bilan olib boriladigan savdo tariflarida sezilarli o'zgarishlar bo'ladi.

Hozirda O'zbekiston Respublikasi jahonning 198 mamlakati bilan savdo aloqalarini amalga oshirib kelmoqda.

TSAning nisbatan salmoqli hissasi XXRda (21,9%), Rossiyada (15,8%), Qozog'istonda (7,0%), Turkiyada (5,0%) va Koreya Respublikasida (3,7%) qayd etilgan. TSAda eksport hajmi 24 426,2 mln. AQSH dollariga (2022- yilning yanvar-dekabr oylariga nisbatan 23,8 % ga ko'paydi) va import hajmi 38 141,2 mln. AQSH dollariga (24,0 % ga ko'paydi) yetdi. Hisobot davrida -13 715,0 mln. AQSH dollari qiymatida manfiy tashqi savdo balansi qayd etildi.

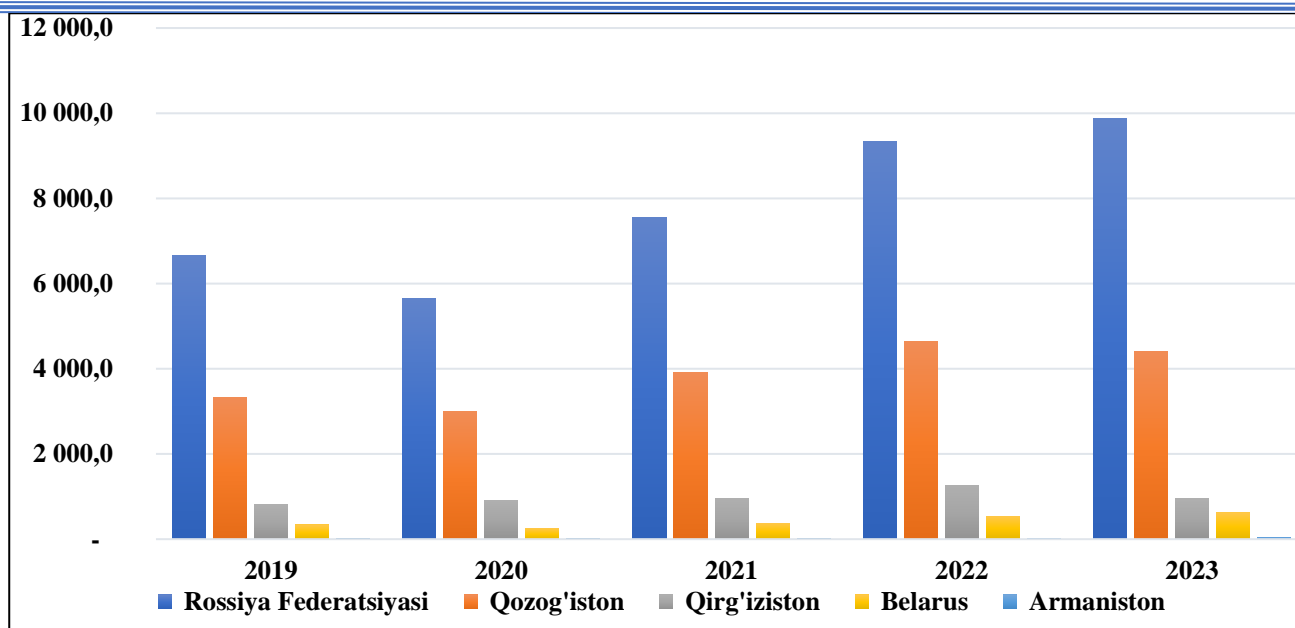
2-rasm. O'zbekiston Respublikasining tashqi savdo aylanmasida MDH mamlakatlari va boshqa xorijiy davlatlarning hajmlar dinamikasi (mln AQSH doll.)⁸⁴

2023- yil yanvar-dekabr oylarida tashqi savdo aylanmasida MDH davlatlarining ulushi 32,9 % ni tashkil etib, tashqi savdo aylanmasidagi ulushi 2022- yilning mos davriga nisbatan 6,8 % ga kamaydi.

Statistik natijalarga ko'ra, O'zbekistonni Yevroosiyo iqtisodiy ittifoqiga a'zo davlatlari bilan tashqi savdo aylanmasi 25,4 % tashkil qiladi⁸⁵. YeOII a'zosi bo'lgan Rossiya va Qozog'iston davlatlariga eng ko'p hajmda stabil bo'lmagan kesimda tashqi savdo amalga oshirilgan. O'zbekistonning Yevroosiyo iqtisodiy ittifoqiga a'zo davlatlar bilan tashqi savdo aylanmasi 2023-yilda 15 895,6 mln. AQSH dollarini tashkil etdi. Shundan eksport hajmi 5 460,7 mln. AQSH dollari, import hajmi esa 10 434,9 mln. AQSH dollariga yetdi. Shuni takidlash lozimki, YEOfning a'zo davlatlari (Rossiya, Belarus, Qozog'iston, Armaniston va Qirg'iz Respublikasi) o'rtasida tovarlar va xizmatlar harakati, migrantlar harakatlanishi va kapital harakatining erkinligi ta'minlangan bo'lib, yagona bojxona tizimiga ega bo'lgan umumiy iqtisodiy hudud shakllantirilgan.

⁸⁴ O'zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo'mitasining ma'lumotlari asosida muallif tomonidan shakllantirilgan

⁸⁵ <https://stat.uz/uz/matbuot-markazi/qo-mita-yangiliklar/49769-o-zbekiston-respublikasi-tashqi-savdo-aylanmasi-2023-yil-yanvar-dekabr-2>

3-rasm. O'zbekiston Respublikasining YeOIIga a'zo davlatlar bilan tashqi savdo aylanmasi (mln AQSH doll.)⁸⁶

Savdo shartnomalariga a'zolik O'zbekistonning iqtisodiy islohotlarini yanada rivojlantirishga keng imkoniyat beradi. Shuningdek, iste'molchilar uchun ham tanlov kengayadi, bozorlarga sifatli va arzon mahsulotlar kirib kela boshlaydi, ayrim sohalardagi monopoliyaga (monopolistik) hamda proteksionizm siyosatiga barham beriladi.

O'zbekiston iqtisodiyotining alohida tarmoqlariga e'tibor qaratgan holda ko'p tomonlama va mintaqaviy savdo shartnomalari ularga qanday ta'sir qilishini tahlil qilishimiz mumkin. Masalan, O'zbekistondagi qishloq xo'jaligi, ishlab chiqarish, xizmat ko'rsatish va boshqa muhim tarmoqlarga savdo shartnomalarining ta'sirini ko'ramiz.

Xulosa va takliflar.

Xulosa qilib aytganda, ko'p tomonlama va mintaqaviy savdo bitimlarining O'zbekiston iqtisodiyotidagi o'rnini va ahamiyatini global integratsiyaning zarurligi, diversifikatsiya va raqobatbardoshlik, xorijiy investitsiyalarni jalb qilish, iqtisodiy islohotlarni osonlashtirish, qiyosiy ustunliklardan foydalanish, rivojlanish muammolarini hal etish zarurligini ta'kidlaydi. Savdo kelishuvlarida strategik ishtirok etish orqali O'zbekiston iqtisodiy o'sishning yangi yo'llarini ochishi, barqarorlikni oshirishi va o'z fuqarolari farovonligini oshirishi mumkin. Ushbu dalillar O'zbekistonning iqtisodiy rivojlanish maqsadlarini qo'llab-quvvatlash va xalqaro savdo tizimidagi mavqegini oshirishda savdo bitimlarining ahamiyatligini asoslaydi.

Adabiyotlar/ Jumepamyra/ Reference:

Bergsten, C. F. (1991). *Commentary: The move toward free trade zones. Economic Review, Federal Reserve Bank of Kansas City, issue Nov, 27-35.*

Campos, N. F. (2004), "What Does WTO Membership Kindle in Transition Economies?: An Empirical Investigation", *Journal of Economic Integration, 19(2), 395-415.*

DiCaprio, A., Paulino, A. U. S. & Sokolova, M. V. (2017). *Regional Trade Agreements, Integration, and Development. UN*

Evenett, S. J. and C. A. Primo Braga (2005), *WTO Accession: Lessons from Experience (Trade Note 22), Washington, DC: International Trade Department.*

Krugman, P. (1991). *The move toward free trade zones. Economic Review, 76(6),5.*

Saroj Kumar, J. (2015). "Maximizing the Benefits of WTO Membership and Global Economic

⁸⁶ O'zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo'mitasining ma'lumotlari asosida muallif tomonidan shakllantirilgan

Integration,” Third China Round Table on WTO Accessions. Post Accession, Dushanbe, Tajikistan, June 2-4, 2015. https://www.wto.org/english/thewto_e/acc_e/Session1SarojKumarJha12stCenturySilkRoad.pdf

Staiger, R. W. and G. Tabellini (1999), “Do GATT Rules Help Governments Make Domestic Commitments?”, *Economics and Politics*, 11(2), 109- 144

Tang, M. K. and S. J. Wei (2009), “The Value of Making Commitments Externally: Evidence from WTO Accessions”, *Journal of International Economics*, 78(2), 216-229.

Thompson, H. (2011). *International economics*. World Scientific Publishing Company.

Winters, L. A. (2002), *Trade Policies for Poverty Alleviation (World Bank Group Report, No. 29799)*, Washington, DC: World Bank, 28-38.